

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 11, Αρ. 9B (2022)

Υλοποίηση πολιτιστικού προγράμματος αποκλειστικά με μεθόδους εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και με ψηφιακά εργαλεία, κατά την περίοδο της πανδημίας της νόσου Covid-19. Implementation of a cultural program exclusively using distance learning methods and digital tools, during the Covid-19 pandemic

Παναγιώτης Αναστασόπουλος, Τριανταφυλλιά Κανάρη

doi: [10.12681/icodl.3410](https://doi.org/10.12681/icodl.3410)

Υλοποίηση πολιτιστικού προγράμματος αποκλειστικά με μεθόδους εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και με ψηφιακά εργαλεία, κατά την περίοδο της πανδημίας της νόσου Covid-19

Implementation of a cultural program exclusively using distance learning methods and digital tools, during the Covid-19 pandemic

Παναγιώτης Αναστασόπουλος
Γεωλόγος M.Sc.
Υποδιευθυντής 4ου Γυμνασίου
Νέας Ιωνίας Αττικής
anpan@sch.gr

Τριανταφυλλιά Κανάρη
Δρ. Ιστορίας ΠΕ02 - Φιλολόγος
4ο Γυμνάσιο Νέας Ιωνίας Αττικής
trkanari@yahoo.gr

Abstract

During the school year 2020-2021, the 4th Gymnasium of Nea Ionia, Attica Greece, implemented a cultural program, entitled “Illustration of the national liberation Struggle of 1821 and its imprint in literature”, commemorating the anniversary of 200 years since the inception of the 1821 Greek Revolution. However, the regular and face-to-face instruction could not take place, for most of this school year, in order to limit the spread of Covid-19. As a result, the cultural program was implemented exclusively through distance learning using digital tools. All the work produced was published on the school’s website (<http://4gym-n-ionias.att.sch.gr>). The communication of the project team was carried out through the Cisco Webex Meetings videoconferencing application, through the asynchronous e-learning environment eclass (eclass.sch.gr) and via emails.

Sixteen students of the 3rd grade, aged 14 -15 years old, participated in the program. We used digital online walls in order to gather as many as possible paintings referred to the Revolution. In particular, we used the most popular websites that offer free digital wall-board services, Lino and Padlet. To gather excerpts of the literary texts, focusing on the 1821 Struggle, we used the Google Drive data cloud environment. The cultural program concluded with the documentary film entitled “Images of the 1821 Struggle raise Europeans’ awareness”.

Keywords: *School distance education, cultural program, 1821 Greek Revolution, covid-19, padlet.*

Περίληψη

Η δια ζώσης εκπαιδευτική διαδικασία ανεστάλη στο μεγαλύτερο διάστημα του σχολικού έτους 2020-21, προκειμένου να περιοριστεί η εξάπλωση της νόσου Covid-19. Η εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση αποτέλεσε μία ικανή και αναγκαία λύση, προκειμένου να συνεχιστεί η μαθησιακή διαδικασία με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Χάρη στις δυνατότητες που παρέχει η εξ αποστάσεως εκπαίδευση και με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων, στο 4ο Γυμνάσιο Νέας Ιωνίας Αττικής υλοποιήσαμε πρόγραμμα πολιτιστικών θεμάτων, προκειμένου να τιμήσουμε την επέτειο των 200 χρόνων από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. Ο τίτλος του προγράμματος ήταν «Η εικονογράφηση του αγώνα εθνικής απελευθέρωσης του 1821 και το αποτύπωμά του στη λογοτεχνία». Έλαβαν μέρος 16 μαθήτριες και

μαθητές ενός τμήματος της Γ΄ τάξης Γυμνασίου. Περιελάμβανε τη συμπλήρωση θεματικών ψηφιακών πινάκων με προσωπογραφίες Ελλήνων και Ευρωπαίων ζωγράφων του 19ου αιώνα, οι οποίοι εικονογράφησαν τον αγώνα ανεξαρτησίας, με τα έργα τους που αφορούσαν τους Έλληνες αγωνιστές, τα γεγονότα στην ξηρά και στη θάλασσα. Επίσης, συγκεντρώθηκαν επιλεγμένα έργα Ελλήνων και Ευρωπαίων λογοτεχνών του 19ου αιώνα που αναφέρονται στην Επανάσταση του 1821. Τέλος, εκπονήθηκε ντοκιμαντέρ μικρού μήκους, με θέμα την επίδραση που άσκησαν τα έργα των Ευρωπαίων ζωγράφων στην αλλαγή της Ευρωπαϊκής πολιτικής ως προς την στάση της απέναντι στον απελευθερωτικό αγώνα. Όλες οι εργασίες που εκπονήθηκαν δημοσιεύτηκαν στον ιστότοπο του σχολείου (<http://4gym-n-ionias.att.sch.gr>).

Λέξεις-κλειδιά: Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, τηλεεκπαίδευση, πολιτιστικό πρόγραμμα, Επανάσταση 1821, covid-19, padlet.

Εισαγωγή

Το έτος 2021 συμπληρώθηκαν 200 χρόνια από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821, που είχε στόχο την απελευθέρωση της Ελλάδας από τους κατακτητές της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Στο 4ο Γυμνάσιο Νέας Ιωνίας Αττικής αποφασίσαμε να τιμήσουμε αυτή την επέτειο υλοποιώντας πρόγραμμα σχολικών δραστηριοτήτων και συγκεκριμένα πρόγραμμα πολιτιστικών θεμάτων, όπως προβλέπεται από την Υ.Α. Γ2/4867/23-10-1992. Το πρόγραμμα είχε τίτλο «Η εικονογράφηση του αγώνα εθνικής απελευθέρωσης του 1821 και το αποτύπωμά του στη λογοτεχνία». Η χρονική διάρκεια υλοποίησής του ήταν 6 μήνες, κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2020-21, από τον Νοέμβριο 2020 μέχρι και τον Απρίλιο 2021.

Το πρόγραμμα πολιτιστικών θεμάτων υλοποιήθηκε αποκλειστικά με μεθόδους και εργαλεία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Αυτό συνέβη λόγω της αναστολής της διαζώσης εκπαιδευτικής διαδικασίας στην Ελλάδα, όπως σε πολλές χώρες του κόσμου. Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2020-21 ένα από τα μέτρα που ελήφθησαν στην Ελλάδα, προκειμένου να περιοριστεί η διασπορά της νόσου Covid-19, ήταν η αναστολή λειτουργίας των Γυμνασίων και Λυκείων Γενικής Εκπαίδευσης από τις 9 Νοεμβρίου 2020 (Κ.Υ.Α. Δ1α/Γ.Π.οικ.71342/6-11-2020). Στα Γυμνάσια του Νομού Αττικής η διαζώσης διδασκαλία ξεκίνησε πάλι στις 10 Μαΐου 2021. Συνεπώς, το μεγαλύτερο διάστημα του σχολικού έτους 2020-21 τα Γυμνάσια του Νομού Αττικής είχαν αναστείλει τη διαζώσης εκπαιδευτική λειτουργία τους. Εφόσον δεν υπήρξαν διαφορετικά μέτρα περιορισμού της διασποράς της νόσου στις σχολικές μονάδες (όπως μείωση μαθητών στις αίθουσες), η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτέλεσε επιβεβλημένη ανάγκη, αλλά και μία ικανή λύση, ώστε να συνεχιστεί η μαθησιακή διαδικασία με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Οι μαθήτριες και οι μαθητές, που υλοποίησαν το πολιτιστικό πρόγραμμα, αναζήτησαν πίνακες ζωγραφικής Ελλήνων και Ευρωπαίων εικαστικών καλλιτεχνών του 19ου αιώνα, με θέματα γεγονότα του απελευθερωτικού αγώνα. Επίσης, διερεύνησαν λογοτεχνικά κείμενα και δημοτικά τραγούδια της εποχής του αγώνα. Τέλος, δημιούργησαν ένα ντοκιμαντέρ, διάρκειας 10 λεπτών, με θέμα τα έργα Ευρωπαίων ζωγράφων και την επίδραση που άσκησαν στη στάση των Ευρωπαϊκών κυβερνήσεων απέναντι στην Επανάσταση και στην τελική έκβαση του αγώνα.

Αξιοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Τα εκπαιδευτικά συστήματα παγκοσμίως κλήθηκαν να μεταβούν σε ελάχιστο χρόνο σε ένα νέο περιβάλλον υποστήριξης της μάθησης στο σπίτι σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Το Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αντιμετώπισε την πανδημία της νόσου Covid-19 υπό δυσμενείς συνθήκες και υστέρηση σε υποδομές (Αναστασιάδης, 2020). Οι εκπαιδευτικοί υποχρεώθηκαν να διδάξουν σε ένα σύστημα για το οποίο δεν ήταν προετοιμασμένοι (Χαρίση, 2021). Μέχρι τότε, στην Ελλάδα η εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση είχε μια 20ετή ζωή, αλλά μόνο σε επίπεδο ερευνητικών προγραμμάτων Πανεπιστημίων, διπλωματικών και διδακτορικών διατριβών (Λιοναράκης, Μανούσου, Χαρτοφύλακα, Παπαδημητρίου & Ιωακειμίδου, 2021). Ωστόσο, παρά τις μεγάλες ελλείψεις στον τεχνολογικό εξοπλισμό, μέσα σε ελάχιστο χρόνο, με τιτάνια προσπάθεια των εκπαιδευτικών, δημιουργήθηκε μια στοιχειώδης υποδομή και υπήρξε μεγάλη ανταπόκριση για τη συνέχιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Έτσι, το Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα κατάφερε, σε σύντομο χρονικό διάστημα, να ανταποκριθεί σε έναν σημαντικό βαθμό στις τεχνολογικές απαιτήσεις της νέας πραγματικότητας, χάρη κυρίως στο ενδιαφέρον, το φιλότιμο και την αλληλοϋποστήριξη των εκπαιδευτικών (Αναστασιάδης, 2020 · Λιοναράκης κ.ά., 2021).

Στην Ελλάδα, σε όλο το χρονικό διάστημα αναστολής της λειτουργίας των σχολικών μονάδων, εφαρμόστηκε σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση μέσω του περιβάλλοντος τηλεδιασκέψεων Cisco Webex Meetings (Υ.Α. 131451/ΓΔ4/30-09-2020). Η υπηρεσία παρέχεται από την εταιρεία Cisco, που εδρεύει στην Καλιφόρνια των ΗΠΑ. Παράλληλα λειτούργησαν τα περιβάλλοντα ασύγχρονης εκπαίδευσης «η-τάξη» (eclass.sch.gr) και «e-me» (e-me.edu.gr), στα οποία είχαν πρόσβαση εκπαιδευτικοί και μαθητές/τριες με λογαριασμούς του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου.

Η μετατροπή της εκπαίδευσης σε εξ αποστάσεως μέσω διαδικτύου δυνητικά επιτρέπει την ευελιξία της διδασκαλίας και της μάθησης στον χώρο και στον χρόνο, ωστόσο η ταχύτητα με την οποία συνέβη αυτή η μετάβαση ήταν πρωτόγνωρη (Hodges, Moore, Lockee, Trust & Bond, 2020). Σύμφωνα με τους Camacho et al. (2020, όπως αναφέρεται από τον Αναστασιάδη, 2020, σελ. 27) ο εκπαιδευτικός οφείλει να προβεί σε όλες τις απαραίτητες αλλαγές, προσαρμογές στα μέσα, τις τεχνικές και τις μεθόδους, με όρους ευελιξίας και προσβασιμότητας, προκειμένου, στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, οι εκπαιδευόμενοι να αποκομίσουν θετικές εμπειρίες μάθησης. Η Χαρίση (2021) σημειώνει ότι ο εκπαιδευτικός, εκτός από τη διδακτική διαδικασία παροχής πληροφοριών, πρέπει να οργανώσει κατάλληλα περιβάλλοντα και διαδικασίες μάθησης προσαρμοσμένες στις νέες συνθήκες. Το εκπαιδευτικό υλικό αποτελεί τον κύριο μοχλό της διδασκαλίας και πρέπει να αντισταθμίζει την έλλειψη της δια ζώσης επικοινωνίας, λαμβάνοντας υπόψη βασικές παιδαγωγικές αρχές.

Υλοποίηση του προγράμματος πολιτιστικών θεμάτων

Εξαιτίας των μέτρων περιορισμού της διασποράς της νόσου Covid-19 που όρισε η πολιτεία, η μαθητική ομάδα που υλοποίησε το πρόγραμμα αποτελούνταν από μαθήτριες και μαθητές ενός μόνο σχολικού τμήματος (εγκύκλιος Υ.ΠΑΙ.Θ. 137053/ΓΔ4/09-10-2020). Συμμετείχαν αρχικά 16 από τους 23 μαθητές και μαθήτριες ενός τμήματος της Γ΄ Γυμνασίου. Μέχρι το τέλος όμως συμμετείχαν ενεργά 12 μαθητές και μαθήτριες, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους ήταν υψηλών σχολικών επιδόσεων. Υπεύθυνοι εκπαιδευτικοί-μέλη της παιδαγωγικής ομάδας του προγράμματος ήταν οι συντάκτες της παρούσας εργασίας.

Πριν την διακοπή της λειτουργίας των σχολικών μονάδων πραγματοποιήθηκε στο σχολείο μόνο μία συνάντηση με την ομάδα των μαθητών/τριών που συμμετείχαν στο πρόγραμμα, στην οποία συζητήθηκαν τα βασικά σημεία του προγράμματος, δόθηκαν οι διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου από τις μαθήτριες και τους μαθητές και παρελήφθησαν οι δηλώσεις συγκατάθεσης των γονέων τους για τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα. Στη συνέχεια, η υλοποίηση του προγράμματος πραγματοποιήθηκε αποκλειστικά με μεθόδους εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων, με την απόλυτη τήρηση των προβλεπόμενων από την πολιτεία κανόνων για τον περιορισμό της διασποράς της νόσου Covid-19 και για την προστασία όλων των συντελεστών. Η επικοινωνία των μελών της ομάδας του προγράμματος πραγματοποιείτο διαδικτυακά, μέσω του περιβάλλοντος τηλεδιάσκεψης Cisco Webex Meetings (εικ. 1).

Εικόνα 1: συνάντηση μελών της ομάδας μέσω τηλεδιάσκεψης στο Cisco Webex Meetings

Η καθοδήγηση των μαθητών/τριών μέσω τηλεδιάσκεψης γινόταν κατά τη διάρκεια των μαθημάτων του ωρολογίου προγράμματος (αφού επρόκειτο για ένα τμήμα), αλλά και σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα (απογευματινές ώρες ή σαββατοκύριακα), μετά από συνεννόηση. Είναι φανερό ότι αυτό που διαφοροποιεί την εξ αποστάσεως εκπαίδευση από την συμβατική, είναι ο εμπρόθετος προσδιορισμός της, δηλαδή η απόσταση. Μια απόσταση που χωρίζει τον εκπαιδευτικό από τον εκπαιδευόμενο, αλλά και τους εκπαιδευόμενους μεταξύ τους και δεν αφορά μόνο το χώρο αλλά και το χρόνο (Χαρίση, 2021). Αυτή η απόσταση και η αδυναμία δια ζώσης συναντήσεων με τις μαθήτριες και τους μαθητές του προγράμματος ήταν κάτι που δυσκόλεψε αρκετά την υλοποίησή του. Όμως, παρά τα μειονεκτήματα, η σύγχρονη εκπαίδευση μέσω τηλεδιάσκεψης παρέχει και σημαντικά πλεονεκτήματα από πλευράς ψηφιακών δυνατοτήτων, τα οποία η δια ζώσης διδασκαλία στις περισσότερες αίθουσες διδασκαλίας των ελληνικών σχολείων αδυνατεί να παράσχει, εξαιτίας της έλλειψης υλικοτεχνικής υποδομής σε θέματα πληροφορικής και επικοινωνιών.

Σημαντικό μέρος της επικοινωνίας γινόταν μέσω του περιβάλλοντος ασύγχρονης εκπαίδευσης η-τάξη (eclass.sch.gr), στην οποία είχε δημιουργηθεί τμήμα με μέλη τις μαθήτριες, τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Σε ορισμένες περιπτώσεις χρειάστηκε να πραγματοποιηθεί επικοινωνία και μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Χρησιμοποιήσαμε διαδικτυακά εργαλεία δημιουργίας ψηφιακών πινάκων-τοιχών, συνεργατικά έγγραφα, λογισμικά ελεύθερης χρήσης για τη δημιουργία του

ντοκιμαντέρ μικρού μήκους, ενώ το σύνολο των εργασιών που εκπονήθηκαν δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο του σχολείου (<http://4gym-n-ionias.att.sch.gr>).

Σύμφωνα με την Hart (2014, όπως αναφέρεται από την Κωνσταντινίδου, 2017, σελ. 13) «εργαλείο μάθησης είναι κάθε πρόγραμμα (software) ή διαδικτυακή υπηρεσία που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στα πλαίσια της αυτομάθησης ή της διδασκαλίας και εκπαίδευσης». Τα τελευταία χρόνια χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο στην εκπαιδευτική διαδικασία η υποστηριζόμενη από υπολογιστή συνεργατική μάθηση (Computer Supported Collaborative Learning – CSCL). Έχουν δημιουργηθεί σύγχρονα ψηφιακά εργαλεία στο διαδίκτυο, νέα λογισμικά και εφαρμογές με ομαδοσυνεργατικά περιβάλλοντα, που συνδυάζουν στοιχεία της ηλεκτρονικής και της συνεργατικής μάθησης (Μπούρας, 2014). Χάρη στην μεγάλη εξέλιξη των πληροφοριακών συστημάτων και στην αύξηση της ταχύτητας σύνδεσης στο διαδίκτυο, στο πεδίο της τεχνολογικά υποστηριζόμενης μάθησης χρησιμοποιούνται ευρέως οι εφαρμογές του «υπολογιστικού νέφους» (“cloud computing”), οι οποίες επιτρέπουν την πρόσβαση σε διαδικτυακές υπηρεσίες από οπουδήποτε, υπόσχονται επεκτασιμότητα, αυξημένη διαθεσιμότητα και μείωση του κόστους (Gonzalez-Martinez, Bote-Lorenzo, Gomez-Sanchez & Cano-Parra, 2015).

Εικονογράφηση του απελευθερωτικού αγώνα

Στο πλαίσιο του πολιτιστικού προγράμματος καταβλήθηκε προσπάθεια να παρουσιαστεί ο απελευθερωτικός αγώνας των Ελλήνων μέσω του εικονογραφικού υλικού που έχουν δημιουργήσει Έλληνες και Ευρωπαίοι ζωγράφοι, οι οποίοι συνέθεσαν έργα βασιζόμενοι σε προσωπική εμπειρία, ή σε αφηγήσεις άλλων αυτοπτών μαρτύρων. Η σημασία του υλικού αυτού ως πηγής είναι κεφαλαιώδης στην καταγραφή της ιστορίας και στη διατήρηση της μνήμης της στους νεότερους.

Οι περισσότεροι πίνακες ζωγραφικής αναζητήθηκαν στους ιστοτόπους των Ελληνικών και ξένων μουσείων στα οποία εκτίθενται. Πολλά μουσεία παρέχουν τη δυνατότητα εικονικής περιήγησης, καθώς και ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό για την Επανάσταση του 1821 (π.χ. Εθνική Πινακοθήκη, Μουσείο Μπενάκη, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο).

Προκειμένου να συγκεντρώσουμε όσο το δυνατόν περισσότερους πίνακες ζωγραφικής αναφερόμενους στην Επανάσταση, χρησιμοποιήσαμε ψηφιακούς διαδικτυακούς πίνακες-τοίχους. Οι πιο δημοφιλείς ιστότοποι, που προσφέρουν δωρεάν υπηρεσίες δημιουργίας ψηφιακών πινάκων-τοίχων, είναι οι Padlet (<https://el.padlet.com>) και Lino (<https://en.linoit.com>). Πρόκειται για Web 2.0 εργαλεία, αρκετά παρόμοια (Andres, Sanchis & Poler, 2016), τα οποία είναι εφαρμογές της τεχνολογίας του «υπολογιστικού νέφους» και είναι διαθέσιμα και στην Ελληνική γλώσσα. Αποτελούν διαδικτυακούς χώρους συνεργασίας, που επιτρέπουν στους χρήστες να δημιουργήσουν ηλεκτρονικά σύντομα σημειώματα, τύπου «post it», σε έναν κοινό ψηφιακό διαδικτυακό πίνακα-τοίχο σημειώσεων. Τα σημειώματα αυτά μπορούν να περιέχουν κείμενο, εικόνες, βίντεο. Η πρόσβαση σε αυτά τα περιβάλλοντα μπορεί να γίνει από οποιαδήποτε συσκευή (Andres et al., 2016 · Fuchs, 2014), καθιστώντας τα εργαλεία σχετικά εύκολα στη χρήση, χωρίς προηγούμενη προετοιμασία (Fuchs, 2014). Οι αλλαγές αποθηκεύονται αυτόματα, ενώ παρέχεται επιπλέον ασφάλεια, καθώς τα κέντρα αποθήκευσης δεδομένων τους χρησιμοποιούν πρωτόκολλα SSL (Secure Sockets Layer) (Andres et al., 2016). Ένα μειονέκτημα των ψηφιακών πινάκων-τοίχων είναι ότι, παρόλο που παρέχουν ένα ψηφιακό περιβάλλον για ενεργή ανταλλαγή ιδεών, δεν φαίνεται να ενθαρρύνουν την κριτική μεταξύ των μαθητών, οι οποίοι αποφεύγουν να επισημάνουν λάθη στις αναρτήσεις συμμαθητών τους (Deni & Zainal, 2018).

Για τη δημιουργία του πρώτου ψηφιακού πίνακα-τοίχου χρησιμοποιήσαμε τον ιστότοπο Padlet, που ανήκει στην ομώνυμη εταιρεία, με έδρες στο Σαν Φρανσίσκο της Καλιφόρνια των ΗΠΑ και στην Σιγκαπούρη (Padlet, 2021). Η διαμοίραση του ψηφιακού πίνακα γίνεται πολύ απλά, μέσω ενός κοινού υπερσυνδέσμου (Αλεξούδα, 2021). Μπορεί να χρησιμοποιηθεί από μαθητές χωρίς εγγραφή, αλλά σε αυτή την περίπτωση δεν καταγράφεται το όνομα του χρήστη που κάνει την ανάρτηση. Όποιος θέλει να αναρτά επωνύμως θα πρέπει να πραγματοποιεί είσοδο είτε δημιουργώντας λογαριασμό χρήστη στον ιστότοπο Padlet, είτε μέσω λογαριασμού Google, Microsoft ή Apple. Αυτή τη στιγμή προσφέρεται η δυνατότητα δημιουργίας μέχρι τριών (3) ψηφιακών πινάκων χωρίς χρέωση. Υπό ορισμένες προϋποθέσεις είναι δυνατόν ο χρήστης να κερδίσει λίγους επιπλέον δωρεάν πίνακες. Ωστόσο, η τιμολογιακή πολιτική αναπροσαρμόζεται συχνά.

Το Padlet προσφέρει τη δυνατότητα αξιοποίησής του στην εκπαιδευτική διαδικασία και συμβολής του στην εφαρμογή μαθητοκεντρικών προσεγγίσεων, παρέχοντας ευκαιρίες στους μαθητές να αλληλεπιδράσουν με το θεματικό υλικό και τις απόψεις που δημοσιεύτηκαν από συμμαθητές τους (Ellis, 2015 · Fuchs, 2014). Πρόκειται για ένα εύχρηστο συνεργατικό εργαλείο, που οι μαθητές του Γυμνασίου και του Λυκείου χρησιμοποιούν ευχάριστα και το αξιοποιούν αποτελεσματικά στο πλαίσιο της διασχολικής συνεργασίας (Αλεξούδα, 2021). Έχουν δε άμεση πρόσβαση σε ένα πλήθος απαντήσεων από άλλους μαθητές και δεν ακούν απλώς κάποιες προφορικές απαντήσεις (Fuchs, 2014). Διαθέτει πολλές επιλογές εμφάνισης, διάταξης των αναρτήσεων και άλλων ρυθμίσεων που μπορεί να κάνει ο διαχειριστής του πίνακα-τοίχου (όπως, να δώσει τη δυνατότητα στους χρήστες να ψηφίζουν τις αναρτήσεις των άλλων χρηστών, να απενεργοποιήσει τη δυνατότητα επεξεργασίας των αναρτήσεων από άλλους χρήστες εκτός του δημιουργού τους). Επίσης παρέχεται η δυνατότητα ενσωμάτωσης του ψηφιακού πίνακα σε άλλη ιστοσελίδα. Οι μαθήτριες και οι μαθητές προσκλήθηκαν με την αποστολή του συνδέσμου του ψηφιακού πίνακα-τοίχου μέσω της η-τάξης (eclass.sch.gr).

Ο δεύτερος ψηφιακός πίνακας-τοίχος δημιουργήθηκε στον ιστότοπο Lino. Ανήκει στην Ιαπωνική εταιρεία Asteria, που έχει έδρα το Τόκιο (Asteria, 2021). Για να αποκτήσει δικαίωμα ανάρτησης ένας χρήστης σε πίνακα-τοίχο, αλλά ακόμα και δυνατότητα προβολής του, θα πρέπει να έχει λάβει πρόσκληση συμμετοχής και να πραγματοποιήσει είσοδο στον ιστότοπο είτε δημιουργώντας λογαριασμό χρήστη, είτε μέσω λογαριασμού Google, Facebook ή Twitter. Ο ιστότοπος Lino έχει λιγότερες δυνατότητες και επιλογές ρυθμίσεων από τον διαχειριστή, σε σχέση με το Padlet. Ένα ακόμα σημαντικό μειονέκτημα του Lino είναι ότι ο ψηφιακός πίνακας-τοίχος δεν κατέστη εφικτό να ενσωματωθεί στον ιστότοπο του σχολείου. Η λύση που δόθηκε ήταν τα στιγμιότυπα οθόνης, που δημοσιεύτηκαν στον ιστότοπο του σχολείου (εικ. 2).

Εικόνα 2: ο ψηφιακός πίνακας με τις προσωπογραφίες των ηρώων στο Lino

Για τους επόμενους ψηφιακούς πίνακες-τοίχους που επρόκειτο να δημιουργήσουμε ζητήσαμε από τις μαθήτριες και τους μαθητές, που συμμετείχαν στο πρόγραμμα, να επιλέξουν ποιον από τους δύο ιστοτόπους προτιμούν (Padlet ή Lino). Δημιουργήσαμε ένα ανώνυμο ερωτηματολόγιο στο περιβάλλον της η-τάξης (eclass.sch.gr), στο οποίο απάντησαν οι περισσότεροι μαθητές/τριες του προγράμματος. Το αποτέλεσμα του ερωτηματολογίου ήταν 70% υπέρ του Padlet, έναντι 30% υπέρ του Lino. Έτσι, οι υπόλοιποι τρεις ψηφιακοί πίνακες-τοίχοι δημιουργήθηκαν στον ιστότοπο Padlet.

Συνολικά, δημιουργήσαμε σταδιακά πέντε (5) θεματικούς ψηφιακούς πίνακες-τοίχους, στους οποίους οι μαθητές/τριες κλήθηκαν να αναρτήσουν έργα ζωγραφικής και πληροφορίες για τα παρακάτω θέματα:

- α) Ζωγράφοι του απελευθερωτικού αγώνα, β) Προσωπογραφίες ηρώων της Επανάστασης, γ) Γεγονότα του αγώνα που συνέβησαν στην ξηρά, δ) Γεγονότα του αγώνα που συνέβησαν στη θάλασσα, ε) Γεγονότα που συνέβησαν κατά τις πολιορκίες του Μεσολογγίου (εικ. 3).

Εικόνα 3: τμήμα του ψηφιακού πίνακα στο Padlet, με γεγονότα που συνέβησαν στο Μεσολόγγι

Αποτύπωμα του αγώνα στη λογοτεχνία

Η Επανάσταση του 1821 συγκλόνισε και ενέπνευσε τον πνευματικό κόσμο του 19ου αιώνα σε όλη την Ευρώπη. Ωστόσο η επιλογή αποσπασμάτων από την πεζογραφία και την ποίηση της εποχής για τις ανάγκες του προγράμματος ήταν ενδεικτική, καθώς ήταν αδύνατο να καλύψει όλο το εύρος της λογοτεχνίας που αναφέρεται στον αγώνα των Ελλήνων.

Για να συγκεντρώσουμε τα αποσπάσματα των λογοτεχνικών κειμένων, χρησιμοποιήσαμε το περιβάλλον του «υπολογιστικού νέφους» Google Drive και συγκεκριμένα την υπηρεσία συνεργατικών εγγράφων Google Docs. Πρόκειται για μία υπηρεσία αποθήκευσης και συγχρονισμού αρχείων, που παρέχεται από την Αμερικανική εταιρεία Google Inc. Δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας νέων εγγράφων, υπολογιστικών φύλλων, παρουσιάσεων κ.ά., τα οποία μπορεί να διαχειριστεί ένα άτομο μόνο του, ή να τα μοιραστεί με άλλους και να συνεργαστεί μαζί τους σε πραγματικό χρόνο. Όλες οι αλλαγές αποθηκεύονται αυτόματα στο «νέφος». Προσφέρει δωρεάν σε όλους τους χρήστες του χώρο αποθήκευσης μεγέθους 15 GB (Google Inc., 2021). Η πρόσβαση παρέχεται από οποιαδήποτε συσκευή είναι συνδεδεμένη στο διαδίκτυο. Έτσι, μέσα από το Google Drive, οι μαθητές/τριες μπορούν εξ αποστάσεως να συνεργάζονται για μία κοινή τους εργασία, ενώ οι εκπαιδευτικοί μπορούν να παρακολουθούν την πρόοδο τους μέσω μιας δυναμικής και διαδραστικής διαδικασίας (Αλεξούδα, 2021).

Δημιουργήσαμε τέσσερα κοινόχρηστα έγγραφα και σε καθένα από αυτά δόθηκε δικαίωμα επεξεργασίας στις μαθήτριες και στους μαθητές που ανέλαβαν να συγκεντρώσουν το αντίστοιχο υλικό κάθε εγγράφου. Τα κοινόχρηστα αρχεία Google Docs στα οποία οι συμμετέχοντες/ουσες αναρτούσαν τις επιλογές τους, με μία εικόνα του λογοτέχνη, αν υπήρχε, αναφέρονταν στις παρακάτω θεματικές ενότητες: α) Προεπαναστατικά κείμενα και τραγούδια, β) Πεζογραφία στα χρόνια της επανάστασης, γ) Δημοτικά τραγούδια, δ) Ποίηση στα χρόνια της επανάστασης. Στη συνέχεια το υλικό δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο του σχολείου (εικ. 4).

Εικόνα 4: Τμήμα της ιστοσελίδας του σχολείου για την ποίηση στα χρόνια της Επανάστασης

Ιστορικό ντοκιμαντέρ μικρού μήκους

Ο τίτλος του δεκάλεπτου ντοκιμαντέρ που δημιουργήσαμε είναι «Οι εικόνες του Αγώνα του 1821 αφυπνίζουν τους Ευρωπαίους» και αναφέρεται στην επίδραση των έργων Ευρωπαίων ζωγράφων του 19ου αιώνα πάνω στην μεταβολή της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων της Ευρώπης, από συμπαγή αρνητική σε φιλελληνική και υποστηρικτική της Επανάστασης.

Για τη δημιουργία ενός ντοκιμαντέρ υπάρχουν σήμερα διαθέσιμα ελεύθερα λογισμικά, τα οποία μπορούν εύκολα να προσαρμοστούν και να οδηγήσουν στη δημιουργία ελκυστικών διδακτικών περιβαλλόντων (Παπαδοπούλου, Μπακόπουλος και Πριγκιπάκης, 2021). Το ντοκιμαντέρ δημιουργήθηκε από πενταμελή ομάδα του προγράμματος πολιτιστικών θεμάτων, που αποτελείτο από μία μαθήτρια και τέσσερις μαθητές. Κανείς δεν είχε προηγούμενη εμπειρία στη δημιουργία ταινίας. Το σενάριο γράφτηκε από τέσσερα μέλη της ομάδας (μία μαθήτρια και 3 μαθητές) με την καθοδήγηση των υπεύθυνων εκπαιδευτικών. Τα τέσσερα μέλη αφηγούνται το σενάριο στο ντοκιμαντέρ.

Η ομάδα συγγραφής του σεναρίου μελέτησε τα κομβικά σημεία της εξέλιξης του αγώνα απελευθέρωσης, τα οποία επένδυσε με εικόνες που αντιστοιχούν στο αφηγηματικό κείμενο. Δύο μαθητές της ομάδας ανέλαβαν την τεχνική επεξεργασία του ντοκιμαντέρ. Χρησιμοποίησαν το λογισμικό επεξεργασίας βίντεο OpenShot Video Editor, που είναι ελεύθερου και ανοιχτού κώδικα. Κυκλοφόρησε πρώτη φορά το 2008 και διατίθεται δωρεάν, για κάθε λειτουργικό σύστημα, από την εταιρεία OpenShot Studios, που εδρεύει στο Ρόκγουολ της πολιτείας Τέξας των ΗΠΑ (<https://www.openshot.org>). Είναι αρκετά εύχρηστο και λειτουργικό για ερασιτεχνική χρήση και οι μαθητές, ιδιαίτερα εξοικειωμένοι με την τεχνολογία, δεν δυσκολεύτηκαν στη χρήση του, παρότι το χρησιμοποίησαν για πρώτη φορά. Απαιτεί όμως χρόνο και υπομονή, προκειμένου να υπάρξει ένα ικανοποιητικό αποτέλεσμα.

Η επεξεργασία του ήχου, δηλαδή η ηχογράφηση της αφήγησης του σεναρίου από τους μαθητές και η μουσική επένδυση του ντοκιμαντέρ έγινε με το λογισμικό Audacity. Πρόκειται για ένα ελεύθερο και δημοφιλές λογισμικό, που είναι διαθέσιμο για όλα τα λειτουργικά συστήματα και προσφέρει υψηλού επιπέδου επεξεργασία ήχου (<https://www.audacityteam.org>). Αποσπάσματα από το έργο του Γερμανού συνθέτη Λούντβιχ βαν Μπετόβεν «Τα ερείπια των Αθηνών» (Die ruinen von Athen) αποτελούν τη μουσική επένδυση του ντοκιμαντέρ.

Το ντοκιμαντέρ μεταφορτώθηκε στον ιστότοπο www.youtube.com (αποκτώντας τη διεύθυνση <https://youtu.be/q8mzdm9a4k0>), καθώς και στο αποθετήριο ταινιών του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου (<https://video.sch.gr>). Στη συνέχεια ενσωματώθηκε και δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο του σχολείου μας.

Συμπεράσματα

Η αναστολή της δια ζώσης εκπαιδευτικής διαδικασίας δυσκόλεψε αρκετά την υλοποίηση του προγράμματος πολιτιστικών θεμάτων με τίτλο «Η εικονογράφηση του αγώνα εθνικής απελευθέρωσης του 1821 και το αποτύπωμά του στη λογοτεχνία», το οποίο υλοποιήσαμε στο 4ο Γυμνάσιο Νέας Ιωνίας Αττικής κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2021-21. Το πρόγραμμα, καίτοι σύνθετο και περίπλοκο, πραγματοποιήθηκε σε συνθήκες πανδημίας και περιορισμών χάρη στη βοήθεια της τεχνολογίας. Ολοκληρώθηκε εξ ολοκλήρου με μεθόδους εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αποκλειστικά με ψηφιακά εργαλεία και χωρίς τη φυσική παρουσία των συμμετεχόντων.

Παρά τις δυσκολίες, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση παρείχε και σημαντικά πλεονεκτήματα, τα οποία η δια ζώσης διδασκαλία στις περισσότερες αίθουσες

διδασκαλίας των ελληνικών σχολείων δεν μπορεί να παράσχει, εξαιτίας της έλλειψης υλικοτεχνικής υποδομής σε θέματα πληροφορικής και επικοινωνιών. Οι υψηλές ταχύτητες μεταφοράς δεδομένων του διαδικτύου, σε συνδυασμό με το περιβάλλον τηλεδιασκέψεων Cisco Webex Meetings, αποτέλεσαν μία ικανή και αναγκαία λύση, ώστε να πραγματοποιηθούν οι δράσεις του προγράμματος με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Σημαντική βοήθεια επίσης προσέφερε η δυνατότητα ανταλλαγής αρχείων μέσω του περιβάλλοντος ασύγχρονης εκπαίδευσης eclass.sch.gr και μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Με την επιτυχημένη υλοποίηση του προγράμματος επιβεβαιώθηκε η ανάγκη ενσωμάτωσης αυτού του είδους εγχειρημάτων στην εκπαιδευτική διαδικασία, τόσο για την ενίσχυση του ενδιαφέροντος για τα κλασικά μαθήματα, όπως η ιστορία και η λογοτεχνία, όσο και για την καλλιέργεια δεξιοτήτων στη σύγχρονη τεχνολογία. Οι μαθήτριες και οι μαθητές, ταυτόχρονα με την μελέτη ιστορικών γεγονότων, ασκήθηκαν στη χρήση των ψηφιακών εργαλείων. Τέλος, σε μια περίοδο περιορισμού της κυκλοφορίας και κλειστού σχολείου, αποδείχτηκε ότι οι μαθητές/τριες επιδεικνύουν θέληση και ευρηματικότητα σε δραστηριότητες που διαφέρουν από την παραδοσιακή διδασκαλία και αισθάνονται ικανοποίηση με την ολοκλήρωση ενός απαιτητικού έργου.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αλεξούδα, Γ. (2021). Αξιοποίηση των εφαρμογών Padlet και Google Slides στα συνεργατικά σχολικά προγράμματα: Διδακτικά παραδείγματα και προτάσεις. *Μάθηση με τεχνολογίες, τόμος 6*. Ανακτήθηκε 22 Ιουλίου 2021, από https://mag.e-diktyo.eu/wp-content/uploads/2021/03/6t_01_alexouda.pdf.
- Αναστασιάδης, Π. (2020). Η Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην εποχή του Κορωνοϊού COVID-19: το παράδειγμα της Ελλάδας και η πρόκληση της μετάβασης στο «Ανοιχτό Σχολείο της Διερευνητικής Μάθησης, της Συνεργατικής Δημιουργικότητας και της Κοινωνικής Αλληλεγγύης». *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 16(2), 20-48.
- Andres, B., Sanchis, R. & Poler, R. (2016). Decision-making in teamworks: sticky notes tool for degree students. *Proceedings of ICERI2016 Conference 14-16 November 2016*, Σεβίλλη, Ισπανία. doi: [10.21125/iceri.2016](https://doi.org/10.21125/iceri.2016).
- Asteria (2021). *About Asteria*. Ανακτήθηκε 25 Ιουλίου 2021, από <https://www.asteria.com/jp/en/company/about/>.
- Deni, A. & Zainal, Z. (2018). Padlet as an educational tool: pedagogical considerations and lessons learnt. *Proceedings of the 10th International Conference on Education Technology and Computers*, 26-28 October 2018. Τόκιο, Ιαπωνία. doi: <https://doi.org/10.1145/3290511.3290512>.
- Ellis, D. (2015). Using Padlet to increase student engagement in lectures. *European Conference on eLearning. 29-30 October 2015*. Hatfield, Αγγλία. Ανακτήθηκε στις 22 Ιουλίου 2021, από <https://pure.coventry.ac.uk/ws/portalfiles/portal/3943939/Padlet+COMB.pdf>.
- Fuchs, B. (2014). The Writing is on the Wall: Using Padlet for Whole-Class Engagement. *LOEX Quarterly*, 40 (4), pp. 7-9. Ανακτήθηκε 25 Ιουλίου 2021, από https://uknowledge.uky.edu/libraries_present/80.
- Gonzalez-Martinez, J. A., Bote-Lorenzo, M. L., Gomez-Sanchez, E. & Cano-Parra, R., (2015). Cloud computing and education: A state-of-the-art survey. *Computers & Education*, 80, 132-151. doi: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2014.08.017>.
- Google Inc. (2021). *Google Drive*. Ανακτήθηκε 27 Ιουλίου, 2021, από <http://www.google.com/drive/about.html>.
- Hodges, C. Moore, S., Lockee, B., Trust, T., & Bond, A. (2020). *The Difference between Emergency Remote Teaching and Online Learning*. Ανακτήθηκε 25 Ιουλίου 2021, από <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>.
- K.Y.A. Δ1α/Γ.Π.οικ.71342/6-11-2020. Έκτακτα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας από τον κίνδυνο περαιτέρω διασποράς του κορωνοϊού COVID-19 στο σύνολο της Επικράτειας για το

- διάστημα από το Σάββατο 7 Νοεμβρίου 2020 έως και τη Δευτέρα 30 Νοεμβρίου 2020. *Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας* 4899, τ. Β', σελ. 12.
- Κωνσταντινίδου, Κ. (2017). *Τα ηλεκτρονικά εργαλεία συνεργατικής μάθησης και η χρήση τους στην εκπαίδευση: δυνατότητες και περιορισμοί*. Μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε 20 Μαΐου 2021, από <https://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/20426>.
- Λιοναράκης, Α., Μανούσου, Ε., Χαρτοφύλακα, Α., Παπαδημητρίου, Σ. & Ιωακειμίδου, Β. (2021). Editorial 2021. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 17(1), 4-5.
- Μπούρας, Χ. (2014). *Τηλεματική και Νέες Υπηρεσίες. Ηλεκτρονική μάθηση*. Πανεπιστήμιο Πατρών. Ανακτήθηκε στις 26 Ιουλίου 2021, από <https://eclass.upatras.gr/modules/document/?course=CEID1089>.
- Padlet (2021). *About us*. Ανακτήθηκε 10 Ιουλίου 2021, από <https://el.padlet.com/about/us>.
- Παπαδοπούλου, Ζ., Μπακόπουλος, Ν. & Πριγκιπάκης, Ε. (2021). Δημιουργία ταινίας μικρού μήκους, το σχολείο αλλιώς... *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 17(1), 121-137.
- Υπουργείο Εθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων (1992). Υ.Α. Γ2/4867/23-10-1992: Σχολικές Δραστηριότητες. *Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας* 629, τ. Β', σελ. 2-3.
- Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (2020). Εγκύκλιος 137053/ΓΔ4/09-10-2020: *Σχεδιασμός και Υλοποίηση Προγραμμάτων Σχολικών Δραστηριοτήτων για το σχολικό έτος 2020-2021*. Αθήνα.
- Χαρίση, Δ. (2021). Η εφαρμογή της σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, την περίοδο του Covid-19. *Νέος Παιδαγωγός*, 24, 419-426. Ανακτήθηκε 9 Μαΐου 2021, από neospaidagogos.online/files/24_Teychos_Neou_Paidagogou_Maios_2021.pdf.